

नेवाः अन्तराष्ट्रीय दूवु जापान

ネワー国際フォーラム・ジャパン

Newa International Forum Japan

You are welcome to send in your opinion @ Newa International Forum Japan

नेवाः सभ्यताया विकासय हिमाल वारपार यायगु लँपुया देन -नेवाः सभ्यताया विकासय मुस्माँसभ्यताया प्रभाव-

-डा. पूर्ण रत्न शाक्य

नेवाःतय थःगु सभ्यता दु। झीथाय देःया राजनीतिक नेतातयसँ सीमित बिचार धारां पंचायत कालय, छगु जाती, छगु देस, छगु धर्मया लागुयागु नीतिं यानाँ नेवाःतयगु सभ्यतायात जुईमाःगु कदर मजुल। तर थौकन्हे राजनीतिया हिरूपा वःगुलिंयानां नेवाःतयगु दुनें थःगु जातीय ऊत्थानया नितिं पुनर्जागरण वया च्वंगु दु। संसारय छुँनं सभ्यता धैगु अर्थे अःपुक नष्ट जुई मखु। नेवाःतयके थःगु सभ्यतायात विकास यायगु व सुरक्षा यानायंकेगु क्षमता दु। थ्व नेवाःतयगु इतिहासँ प्रमाणित याना च्वंगु दु।

नेवाःतयके मेमेगु सभ्यतालिसे सरसंगत याना थःगु सभ्यतायात तचलायानां यंकेगु हैशियत नं दु। थ्व गुण धैगुनं छगु किसिमं नेवाःमहसीका या तारीफ यायबहगु चीं खःधका धायमाल। नेवाःतः थ्व हे सिलसिलाय थौकन्हे जनजातितलिसे छपँजुया, नेवाः सभ्यतायात सुरक्षायानां यंकेयानितिं संघर्षया लंय पलाछिनां च्वंगु दु। थ्वहे सन्दर्भय नेवाःतयसँ थःपिनिगु सभ्यतायात विकास यायगु लँपुई, मुस्माँ सभ्यता लिसे सरसंगत याना वःगु गुगु झीगु इतिहास दुगु खः उकिया छकुचा झलक कथँ, नेवाः व मुस्माँतयगु स्वापुया खँ जिं थन न्हयथनेगु कुतः यानाच्चना।

सभ्यता धइगु छु?

थ्व संसारया अस्तित्व छाय दुगु धैगु खँ झी मनूतेयसं मस्यु। न्ह्याम्ह मनूनं थःगु जीवनय छक मखु छकला थःगु मनय कुतुंमतुकुला अस्तित्व धैगु छाय दूगु, जि छाय थनं संसारय जन्म जुया वयागु धका पक्कानं बिचार यानां स्वः जुई। तर थुकिया सन्तुष्टपूर्ण जवाफला सुनां लुईके फेईमखु जुई। तर मनू धका जन्मजुया झी मनूतयसं

नतिजाया रूपं न्ह्याईपुक जीवन हनावनेत न्ह्याम्हेसिनंन ईच्छा याईगु जुयाच्चन। म्हाईपुगु जीवन हने सुयानं ईच्छा मदुगु जुयाच्चन। मनूतयसं न्ह्याईपुगु जीवन हनेत न्हापांसिं धनी जुईगु लंय पलाछीगु यानां वल। धनी धैगु चीज नं थेःक्क स्वयबलय निगु किसिमया दूगु खनेंदु। धन दौलत या हिसाबं धनी, ज्ञान हासिल याइम्ह ज्ञानीया रूपं धनी। थ्व ज्ञानीतय दुनें नं दकलय च्वयया सतहयापिं, भगवान वर्गयापिं, गथेकि बुद्ध, महावीर, कृष्ण, काईष्ट, महम्मद धैपिन्तला मनू जीवन धैगुहे तसकं चीहाक तायकिपिं जुया, वसपोलपिनि जीवनय म्हाईपुधैगुहे खने मदुगु जुल। तर ऊकिया पाएछि ऊल्टा झी साधारण मनूतयसं झीगु थ्व जीवनयात चीहाक धका मताइगु जुयाच्चन। उकें झीसं झीगु जीवनय म्हाईपुपनं बराबर आक्रमण याका च्वनेमा। साधारण मनूतयसं थ्व म्हाईपुपनयात ल्वमंकेयानितिं धनदौलत मुंकां जिलला ज्ञानयात मुंका ज्ञानी जुया जिलला, फुम्हेसिनंला नितानं हासिलयाना, मफुम्हे सिनं थ्व छताहे जक जुसां धनीजुया न्ह्याइपुक जीवन हनावनेगु कुतःयाई। थ्व हे धनदौलतया बृद्धि, ज्ञानया बृद्धिंहे संसारय न्ह्याईपुक म्वानावनेगु नितिं रितिथिति, प्रथा, दिनचर्यायात जन्मबिल। भास, साहित्य, कला, संस्कृति, नयगु-त्वनेगु चलन ईत्यादि पक्षयात जन्मबिल। मेगु शब्दँ धायगुखसा सभ्यतायात जन्मबिल धायमाल।

नेवाःसभ्यता व जवखवय च्वंगु सभ्यता

संसारय सभ्यतानं तःधं चीधं यक्को किसिमयागु दूगु जुल। उकी मध्ये झीगु नेवाः सभ्यता नं छगु जुल। चीधंगुजुसाँ झीनं सभ्यताहे दुगु जुल। झी नेवाःतनं संसारय

न्हयाथाय वंसां नेवाःजातिया मू अनुसारँ आतकँ जीवन हनेगुयानां वयाच्चना । गथेकि, झीसं दच्छी छकः म्हपुजा हना वयगु यानां वयाच्चना । नखःचखःया मुस्या पालु छेयला, नापं अएला थ्वँ भतिचा वा बियर नाप समयबजि भतिचा कौला मयायकँ चित्तबुझे मजुइपिँ, समयबजि नया थःगु जीवनया कष्टयात पलखजूसाँ लोमंका छेयगु झीगु चलननं झी नेवाःतयगु सभ्यताया हे छगु चीँ धायमाल । अथेहे ततःधंगु सभ्यतात झी देः नापनापं हिन्दुस्थानया गान्जिस सभ्यता, चिनिया सभ्यता दूगु जुल । अथेहे अरबी सभ्यता जुल । संसारय मेमेथाय मेमेगु सभ्यता दूगु जुल ।

हिमालवारपार यायगु लँपु व नेवाःसभ्यता

छगु सभ्यतायात ब्बलंकेगुली मनूतः इरूथिरू जुइगु लँपुया भुमिका तसकं हे तःधं । मनू इरूथिरू जुइगु लँ चलन चलित्त दतकि अनं देस विदेसयापिँ व्यापारी तः, दार्शनिकतः, कालिगरतः इत्यादि इरूथिरू जुइगु याइ । छम्हसिया मेपिँ नाप सरसंगत जुइ । बिचार या आदान प्रदान जुइ । चीजबीजया कालबिल जुइ । मसःगु सेनाकायगु, स्यूगु सेनाँ बीगु जुइ । थुकथं जुया संसारय सभ्यता धैगु विकास जुया वयाच्चंगु खः । संसारया ततःधंगु सभ्यताया इतिहासँ झीत थ्व खँ बाँलाक्क केनाँ च्वंगु दु । उपमाया रूपय, पुलाँगु रोमन साम्राज्य व चीनया दथुइया रेशमया लँ (सिल्क रोड) थ्व खँ बाँलाक्क पुस्ति याना च्वंगु जुल । थथे लँपु चलनचल्ती वइगु व दइगु कारणँ नेवाः सभ्यतायनं यक्को परिवर्तन वःगु खनेदु । झी नेवाःतयगु देः स्वनिगलयनँ न्हापाँनिसँ हिन्दुस्थानं सँदे व महाचीननाप स्वागु लँपु छपु चल्ती दूगु जुया च्वन । हिमाल वारपार यायगु थ्व लँ परापूर्व कालँनिसँ चल्ती दूगु जुइमा । स्वनिगःया वासिन्दातयत मदयकँ मगागु नयगु चि सँदेसँ स्वनिगलय वइगुनँ थ्वहे लँपुँ जुइमा । थ्व लँपुयाना इस्वीया न्हेःसँदैय लिच्छवि जुजु नरेन्द्र देव, गुप्ताखलःलिसे गृहकलह जुया च्वंगु इलय सँदेसय बिस्युँवना, सँदेया जुजु श्रौचौं गम्पोपाखे गुहालिकया नरेन्द्र देव स्वनिगःया सिंहासनय च्वने खनँ (धनवज्र वज्राचार्य(सँग्रहकर्ता), सोयकि काजुहिको (भाषा अनुवादक),कोदाई नेपारुसि, रिच्छविजिदाइनो मेःमोनस्यूसेः, पें ७६९) । सँदेलिसे स्वापु बाँलाम्हा तांगवंशीय चीनबादसाहनँनँ वहे नेपाः-सँदेया क्वातूगु दौत्यसम्बन्धयात ध्यान बिया मध्येदेसयलागि

दौत्यमण्डलनं थ्व हे लँपु तःकः मछि वोरदोर याकल । ११सःदैँ हिन्दुस्थानया विक्रमशील महाविहारया नाँजाम्हा बौद्ध दार्शनिक अतिशानँ सँदेसयनँ थ्वहे लँ बिज्यागु जुल, गुकिँयानाँ सँदेसय न्हन्हा वनेधुंकूगु बौद्ध धर्म हानं पुनर्जागरण यायत तःधंगु गुहाली जू वन । थ्व सँदेःया परिवर्तननं हिमाल वारपार यायगु लँपुया देन खः धाःसाँ छुँपाइ मखु । अथेहे वया १३सःदैँया दुने स्वनिगःया शिल्पकार, मुर्तिकार अर्निकोँ चयम्हा कालिगरतयगु पुचःया नायःजुया सांस्कृतिक सम्पदातः निर्माण यायगु ज्याय सँदेसय व महाचीने भ्रमणयात । चीनया बादशाह फुबिलाइहानया निमन्त्रणाय ताथौऊ (बेईजिं) थ्यंक वनाँ प्रख्यातगु पाईथाओ (स्वेत चैत्य) व मेमेगु सम्पदात निर्माण यात । अर्निकोया भ्रमणयाना नेवाःतयगु कला संस्कृति पूर्वीय एसियाय थ्यंक प्रचार जुल । अर्निकोया सँदेः व महाचीनया यात्राँनं थ्व हे खँ साबितयानां च्वंगु दुकि, छगु सभ्यता व मेगु सभ्यताया बिचय, परस्पर काल बिल जुइमा धका, गुकीँ याना कलाकारतयत हौशला बढय जुइ । संसारय छगु देसया मनू मेगु देसया मनूलिसे शान्ति पुर्वकँ मैत्रीपूर्वकँ जीवन हनावने दइ ।

स्वनिगःया सभ्यता व हिन्दुस्थानया सभ्यता

अर्निकोया इतिहास, झी नेवाःजातिँ सँदेसजुया महाचीन तक नेपाःया सभ्यतायात फैलय यागु खःसा, नेवाःतयसँनं हिन्दुस्थानया सभ्यतानं आपालँ नालाकया वयाच्चंगु खनेदु । प्राचिणकालँनिसँ गाँजिस सभ्यता स्वनिगलय दुहाँवया च्वंगु खनेदु । लिच्छविकालय स्वनिगलय संस्कृत भास, हिन्दुधर्म, बौद्धधर्म, वर्णव्यवस्था दुहाँवयधुंकूगु खने दु । मध्येयुगयनँ लिच्छविकालया परम्पराहे साबिक स्वनिगलय विस्तार जुयावःगु खनेदु ।

स्वनिगलय मुस्माँ सभ्यताया प्रभाव

मध्ययुगय मल्लकालय लिच्छविकालय दुहाँमवःगु न्हूगु सभ्यता अरबी सभ्यतालिसे सरसंगतयायगु नेवाःतयसं कुतयात । स्वनिगःया मल्ल शासकत, स्वनिगःया वासिन्दा नेवाःतय व अरबी मुलकलिसे तप्यंक स्वापु दूगुखँला नेवाःतयगु इतिहासय गनँ खने मदु । अएनं झी जलःखलः हिन्दुस्थानय ताःहाकयक मुस्माँ बादशाहतयसँ राज्ययाना वयाच्चंगु जुगुलिँ हिन्दुस्थानीतः न्हापायापिँ बौद्धत, जैनत, हिन्दुत इत्यादि मुस्माँधर्मय परिणत जूवौपिँ यक्को दया

वन। हिन्दुस्थानया मुस्माँ व्यापारीत स्वःनिगलय वया नेवाःतयत यक्को प्रभाव यागु खनेदु।

स्वनिगलय मुस्माँत गुगुइले दुहाँवल?

स्वनिगलय मुस्माँयसँ पलातःगुला एतिहासिककथँ धायगु खःसा दकलेन्हापाँ ईश्वीया १४सःदँ बंगालया सुल्तान समसुदिनया फौजया हमला खः। श्व छगु नेपाःया इतिहासय इस्लामतयगु न्हापाँगुनँ लीपायागु हमला जुल। मल्लकालयहे नेवाःतयसँ श्व इतिहासयात लोमंकेधुंकूगु खनेदु। नेवाःतयसँ मुस्माँतयत शत्रु धका मनेतयातःगु जूगुसा १७सःदँ स्वनिगःया मल्लजुजुपिसँ, स्वनिगःवासी नेवाःतयसँ हिन्दुस्थान व सँदेया व्यापारीक लः स्वनिगलँ चायकी मखुजुइ। ईटालिया विद्वान लुसियानो पेटेकँ इश्वी संवत १६३९ सालँनिसँ श्व लँपु स्वनिगलँ चालधका धयादीगु दु। नेवाःत व मुस्माँतलिसे स्थायी रूपँ स्वापू स्वागु श्व हे चलन चल्ती वयधुंका निसँहे खः धायमा। श्व लँ चलन चल्तिइ वसँनिसँ काश्मीर मुस्माँ, लदाख मुस्माँत नापनापँ युरोपया इशाइ धर्मगुरु पादरीतनं श्वहे लँपु स्वतन्त्रकथँ हिन्दुस्थानँ स्वनिगःजुया सँदेसय इरुथिरु याइगु जुयावन। थथे मुस्माँतय दुने हिन्दुस्थानया मुस्माँत जक मखुसे छम्ह निम्हला इराकया मुस्माँतनं स्वनिगलय वया ब्यापार यावःपिनं दूगु जुयाच्चन। हिन्दुस्थानया मुस्माँत स्वनिगःलय व्यापारयायतः जक मखुसे, स्वनिगलय देगःत दयकेतः कालिगरयाकथँ वयगुयागुनं खनेदु। स्वनिगलय वःपिँ मुस्माँत गुलिं लिहाँमवँसे स्वनिगलयहे वसोवास यापिनं दयावन। स्वनिगलय वसोवास याकेत नेवाःतयसं रानीपोखरी मस्जिद दयेके बिल। मुस्माँत सीपिँ कृयायायत कब्रस्थान (चिहान) नं अनहे बियातल। इपिँ स्वनिगलय वसोवासयायाँ नेवाः जुयावन। थौं कन्हे इमिसँ थःपिँ गनँ गुगुइलय वयापिँ धकाहे धाय मफयक नेवाःजाती परिवर्तन जुईधुंकल (यले नेवाःमुस्माँ व्यापारीयाके नेपाल भासँ अन्तवार्ता कयागु 2003 साल फेबरवरी माहिना)। गथे झी पिने वःपिँ, नेवाःजुयावँपिसँ गनँवयापिँ धका धायमफु थेंनतुँ इपिँनँ अथेहे जुइधुंकल। नेवाःतःनं यक्को पिनेवया नेवाःजुपिँ खःधका धैगु खँ थन धया च्वने माःगु थें मता। उपमाया लागि शाक्यत जुल। शाक्यत कपिलवस्तु वःगु धाइ तर कपिलवस्तुया छु त्वाःया इलाकाँ वःपिँ खः इमिसं धाय मफय धुंकल। मुस्माँतःनं अथेहे

खः। नेवाः मुस्माँतयसँ भायला न्हियान्हिथँ कारोबारयायायतः नेपाल भासहे ल्हाना वयाच्चंगुदु। नापनापँ नेवाःमुस्माँतयसँ थःम्हसिईकेगु चीयाकथँ ल्यंकावयाच्चंगु चीजतःनं खनेदु। इमिसँ थःगुछँ थःपरिवार जहानपिँ नाप घरायसी भास ऊर्दु भास ल्हायगु याना वयाच्चंगु दनि। धर्मया नामेनं मेक्काय हाजि तिर्थयात्रा वनेगु, मस्जिदय वना वा थःगुछँ न्हिन्याकः नमाज पाठयायगु चलन, ईदपर्व मानेयायगु, थःपिनिगु सम्पतिया छगु हिस्सा जकातया कथँ गरीबपिन्त दँयदसँ चन्दा बियगु प्रथानँ बदस्तुर कायमयानाँ वयाच्चंगु दु। स्वनिगलय थथे थीथी जाति, थीथी धर्मालम्बीत वसोवास याना वया च्वंगु थायजुल। उकेँ नेवाःतयत जातया रूपं स्वयगु पायछिमजु। नेवाःत मेमेपिँ धर्मालम्बीतलिसेनं सहिष्णुता पूर्वकँ जीवनहना वनेगु कला, शिप दुपिँ थःगुहे मौलिक सभ्यता दुपिँ मनूतः खः। स्वनिगलय छगु जातँ मेगु जातयात कतःधका व्यवहार यानावःगु इतिहास मदु। भास्कर मल्लया (ई. सं. 1700-1728) पालय दरवारीय राजनीती मुस्माँत व नेवाः भारदारत राजनैतिक शक्ति ल्हाती कायया नितिं ल्वापु जूगु छगु तथ्यखँ इतिहासय खनेदु। श्व साधारण जनताया सतहलय जूगु ल्वापु मखु। नेवाःतः पिनेयापिँ मनूतःलिसे बाँलाक मिलेजुया च्वनेफुपिँ मनूत खः। धर्मयनँ नेवाःतयसँ छम्ह हे द्योःयात हिन्दु व बौद्धया साझाम्ह द्योःकथँ नालेगु नेवाःतयगु मौलिक चलन जुल। उकेँ स्वनिगलय छगु समुदाय मेगु समुदाय नाप ल्वापु धैगु मदुगु खः। श्व खँ अन्तर्राष्ट्रीय सतहलयहे प्रशंशायाय बहगु नेवाःतयगु स्वभाव खः धायमाल।

नेवाःतयसँ मुस्माँतलिसे सरसंगतयाःगु थायत

नेवाःतयसँ गुलि गान्जिस सभ्यतालिसे ताहाकक सरसंगत यायफत उलि अरबी मुस्माँ सभ्यतालिसे सरसंगत याःगु खनेमदु। श्व च्वसूया च्वयसँ च्वयार्थँ, ऐतिहासिक कथँ मुस्माँत स्वनिगलय दुहाँवयगु जुयावःगु इश्वीया १७सःदँनिसँ खः। वंशावलीला येँया जुजु रत्न मल्लया पालं निसँ मुस्माँ व्यापारीत स्वनिगलय दुहाँवयगु यात धैगु उल्लेख दु। हिमाल वारपारयायगु लँ चाला नेवाःतयतः मुस्माँतलिसे सरसंगत यायगु तःधंगु मौका मिलयजुल। स्वनिगलय काश्मीर मुस्माँत दुहाँवया ब्यापार यानावया च्वंगु खं, अंग्रेज कुतनितिज्ञ ज्योर्ज बोगलं इ. सं. 1774 साले सँदेसय खास याना झिखाछेँया पन्चेन

लामायात नापलावँबले सिगु थःगु सँदेया यात्राया विवरणय उलाः तःगुदु। वयकनं काश्मीर मुस्माँ व्यापारीतय प्रतिनिधित हिन्दुस्थानया कोरोमान्डेल, बेनाल, बनारस, नेपाल व काश्मीरे दु, थुपिं थायथासयया चीजबीजतनं इमिसं व्यापारे छेलावयाच्चंगु दु धका स्पष्ट नक्शां उला थकूगु दु (मारखाम, नाराटिभ्स अफ दि मिसिअन ज्योर्ज बोगल टु तिबेत आण्ड अफ दि जर्नी अफ ठोमस मारिङ टु ल्हासा, पे १२४)। नेवाःतयसँ मुस्माँतलिसे सरसंगत यागु स्वनिगलय जक मखु, स्वनिगःया पिनें नं मुस्माँतलिसे मदिक सरसंगत याना वयाच्चंगु खनेदु। नेवाःतयसँ ल्हासाय वना व्यापार यानां च्वँबलय, हिन्दुस्थानेँ स्वनिगः जुया ल्हासा वनाँ व्यापार यानाच्चंगुपिं मुस्माँ व्यापारीत, काश्मीर मुस्माँ, लडाख मुस्माँत, चिनिया मुस्माँत, मध्यएसियाया मुस्माँतलिसे सरसंगत यानावःगु खनेदु। नेपाः व चीनया बिचे इ. सं. 1788 साले लडाँइ जूबले चीनया बादशाह छियनल्वंगया महासेनापती फुखाँगआनं सँदेसय विदेसी व्यापारीतयगु तथ्यांक संकलनयात। वयकनं उबले नेवाःव्यापारी तः पीम्ह व नायो स्वम्ह, अथेहे काश्मीर व्यापारीत सच्छि व गुईन्हेम्ह नापं इमिं नायोतःस्वम्ह संदेसय वसोवास यानां व्यापार यानां वयाच्चंगु दु धका बादशाहयात जानकारी ब्यगु चीनिया भासया श्रोतय उल्लेख दु (शाक्य, नेपाल एण्ड चाइना, पे १००-२)। नेवाःत सँदेया ल्हासाय, झिखाछेँ, ग्यान्चे, फारीइ कोठी चायका, पुस्तौं-पुस्ता च्वनाँ, यक्को विदेसी व्यापारीतलिसे सरसंगत यानावःपिं नेवाःतयगु छगु प्रसंसा यायबहगु इतिहासनं दु। नेवाःतयसँ स्वनिगः व सँदे जक मखुसे, हिन्दुस्थानयनं मुस्माँतःलिसे सरसंगत याना वःगु खनेदु। नेवाःतय हिन्दुस्थानया बनारस शहरय न्हापाँनिसँ वनेगु चलन दु। तिर्थयात्रा नापनापँ सामाननं न्यानाहयगु चलन दु। बनारस धैगु हिन्दुस्थानया तिर्थस्थल जक मखुसे, रेशमया सामन गाः, पर्सी, दोपत्ता इत्यादि उत्पादन जुईगु औद्योगिक शहरनेँ खः। रेशमया कापः थाइपिं अपो कारीगरत मुस्माँत जुया च्वन। नेवाःतयसँ खासयाना मुस्माँतयसँ लुँ वहःया जरी थानाँतःगु तास, किनखाबया कापः, दोपत्ता न्याःवनेगुयाना मुस्माँतनाप सरसंगत याना वःगु खनेदु। थुजोगु सरसंगत थौकन्हेनिसँ हिसावयाना स्वयगु खःसा लगभग प्यसःदँ न्हयवःनिसँ नेवाःतयसँ मुस्माँतःलिसे सरसंगत यानावःगु खनेदु। थुलि ईया दुने नेवाःतयसँ

मुस्माँतयपाखें सयकाकाःगु चीजतनं यक्को खनेदु।

मुस्माँतयके सयकूगु ज्या, शिप

नेवाःतयसँ छुछु खँ, गुजोगुजोगु चलन मुस्माँतयके सेनाँ काल जुई? दकले न्हापां झीसँ स्यूकथँला, मुस्माँत धैपिं व्यापारय तसकं निपुणपिं दुने छथो खः। नेवाःत लिसे स्वापु दुपिं काश्मीर मुस्माँतयतला एसियाया यहुदित तकँ धाईगु चलन दु। मुस्माँत व्यापारय जक निपुण मखुसे, कारीगर ज्याय नं तसकं निपुणपिं खः। नेवाःतसँ मुस्माँतयके कारीगर ज्यानं अवस्य सयका काःगु दयमा। स्वनिगलय लायकु या देगः दयकेत हिन्दुस्थान पाखें मुस्माँ कारीगरतः सःतेगु न्हापानिसँ चलन दूगु जल। नेवाःकारीगरतयसँ इमिके पक्कानं थपिसं मसःगु मसीगु शिपनं सेनाकाल जुईमा। लीपा जूलिसे इमिगु शिपयात नेवाःतयसँ पचययाना थःगुहे शिप यानां छेत जुईमा। नेवाःतयसँ मुस्माँतयके सेःकाकाःगु चलनत छुँभति थन न्हयबोय।

मोह ध्येबाया चलन

सभ्यताया विकास धैगु आर्थिक समृद्धि बिनाँ सम्भव मदु। नेवाःतयगु आर्थिक विकासया लँपुइ, मुस्माँतयसँ व्यापारयायत मदयकँ मगाःगु साधन मोह ध्येबाया चलन स्वनिगलय हया नेवाःतयगु आर्थिक क्रियाकलापयात च्वछाय बहगु गुहालि बिल। खला नेवाःतनेँ प्राचिनकालेँ निसँ सीजःया ध्येबा दयका छेला वया च्वैपीं मनूत खः। लिच्छविकालया जुजुपिनिगु इतिहासेँ थ्व खँ प्रमाणित यानाँ च्वंगु दु। न्हापाँनिसँ ध्येबा दयकेगु चलन दुगुलिँहे नेवाःकारिगरतयसँ वहया मोह दयकेगु शिपनं अःपुक लानाकाल जुईमा। थथे वहया मोहया चलन मल्लकालेँ निसँ जक शुरुजुगु खः। मोह धैगु नेवाः भायया शब्दनं मखुसा संस्कृतभायया शब्दनं मखु। मोह शब्द मोहर धैईगु फार्सिभायया शब्दया अपभ्रंस शब्द खः। ऊकेँ थ्व मोह पक्कानं मुस्माँ व्यापारीतयसँ, स्वनिगलय व्यापारयाः वःबलय ज्वनाँ वःगु साधन जुईमा। झीसँ अन्दाज यायफुकि मुस्माँ व्यापारीतयसँ मोह नापनापँ असर्फिनं (असर्फि-अरबीभाषाया आगन्तुक शब्द, लुँया मोह) ज्वनाँ वया नेवाःजुजुपिन्त खुसियायतः सलामीनं लःल्हात जुईमा। नेपाःया वंशावली च्वया तःगु दुकि महेन्द्र मल्ल (1560-1574) हिन्दुस्थानया मुगल बादशाह

हुमायुनय पाले मोहर ढालेयायगु अधिकार कया वल धका उल्लेख यानांतःगु दु। फ्रान्सया संस्कृत विद्वान सिल्भान लेभिजुं श्व वंशावलीया खं यात नकारयाना बी धुंकल। वहःया मोह दकले न्हापां महेन्द्र मल्ल मखुसे, दोलखाया सासक ईन्द्र सिंह (1548 आखिर साल) दकले न्हापां मोह ढालेयागु खः धइगु खं प्रमाणित जुइ धुंकल (पूर्ण रत्न शाक्य, नेपाल ऐण्ड चाइना, अप्रकाशित थेसिस, पेढ-८)। वहे मोह व असर्फियात कान्तिपूया नेवाःजुजु, महेन्द्र मल्ल, प्रताप मल्ल, जयप्रकाश मल्लपिन्सँ नक्कल यानाँ थःगु नामय मोह व असर्फिनं टक्सारय ढालययाके बिल। वहया मोहयात सँदेसयनं निर्यात यानाँ यक्को मुनाफा कमाय यात। श्व मोह दयेकेगु चलन स्वनिगःया नेवाः मल्लजुजुपिनिगु जक चलन ख। नेपाःया इतिहासय पृथ्वीनारायण साहनं थःगु पालय थः त्वायब्बाः ख्वपया जुजु रणजीत मल्लया वहया मोह नक्कल यानाँ मोह ढालेयानाँ छेल। स्वनिगलय नेवाःजुजुपिन्सँ थःगु नामं मोह ढालय यानाँ सँदेसतकनं निर्यात यानाँ स्वःनिगलय मदुगु लुँ वह यक्को यक्को कमाययानाँ, वहे वहया मोहनं नेवाःजुजुपिन्सँ थःपिनिगु लायकूया लुँ ढवाका, लुँइया, नापनापं थःपिनिगु सालिकनं लुँसीका सजेयात। देगःदेगःया सिजःपौयात लूसिया सजेयानाँ नेवाः वास्तुकलायात ऊच्चतह तक थ्येकाबिल। नेवाःतयगु वास्तुकला संसारया वास्तुकलाया इतिहासय थःगुहे मूलगु थाय दु। थुकीं यानाहे स्वनिगःलय युनेस्कोया विश्व साँस्कृतिक सम्पदाय न्हेःगु थाय दुथ्याके फत। श्व नेवाःतयगु सभ्यताया देन खालि वर्तमान नेपाःदेयात जक दूगु मखुसे विश्वयातः तःधंगु देन दूगु जुल। शाह शाशकत गोरखां वया गोरखाय लिहाँ मवंगु मुख्य कारणनं थनँहे खनेदु। शाशकतयत दरवार दयकाबीपिं कालिगरतनं स्वनिगलय हे ऐकिकृत जुया च्वंगु जुल। आर्थिक विकास जक मखुसे, राजनैतिक अधिकार फ़ैलेयायगुया लागि मदयकं मगाःगु ध्येबा ढालय याइपिं कारीगरतनं थनहे दूगुजुल। मोह दयकेया लागि लुँ वह वैगु अन्तर्राष्ट्रीय व्यापारया लःपुनं स्वनिगलयहे केन्द्रित जुया च्वंगु जुल। विशेषयानाँ शासकवर्गपिनिगु मिखा वनीगु थायनं श्वहे जुल।

नक्कलयायगु धैगु बाँमलागु बानी मखु
नेवाःजुजुपिन्सँ असर्फियात नक्कलयानाँ थःगु

नामय ढालययाना छेलावल धका च्वय च्वयधुन। गुकींयानाँ नेवाःराज्य मुगल साम्राज्यया सामन्तितला मखुला धका बिचायाईपि देसविदेसया विद्वानतनं दूगु खनेदु। नेवाःत धैपिं मुगल साम्राज्यया सामन्तित मखुसे, न्हायागु सभ्यतायातनं नक्कलयाना थःगु सभ्यतायात तब्ब्याः तचाक यायफुपिं मनूत खः धका धायमाल। नेवाः बज्रकःमितयसँ लीपाला युरोपया वास्तुकलायात नापं नक्कलयाना राणातयत यक्को दरवारत दयका केनां बिल। नेवाःजुजुपिन्सँ मोगल बादशाहया असर्फियात नक्कलयाना आर्थिक कारोवारय अपायचो मछयो। नेवाःतयसँ असर्फियात तिसाया रूपय छेलेगु याना वल। असर्फियात अंगूली, सिखलय, देःग-देगलयच्वंपिं द्योःपिन्तः छायगु प्रथा न्हयाका वल। श्वनं छगु नेवाःतयगु मूलगु चलन जुल। श्व साँस्कृतिक रितिथिती छेलेगु चलनयात शाह जुजुपिन्सँनं अनुसरणयाना, कुमारी जात्राबलय कुमारीद्योःयात असर्फि छायगु चलन आतकं दनि। जिं नेवाःजुजुपिन्सँ असर्फि दयकेगु नक्कलयात धका च्वयधुन। नक्कल यायगु धैगु बानि बाँमलागु बानी मखु। नक्कलयायगु धैगु झीगु नेपाल भासय भतिचा नकारात्मक खने दु। अएनं मनूतयगु सभ्यताहे नक्कलयायगु चलनय भरपरेजुया वया च्वंगु दु। झीथाय नेपाःया हिन्दु धर्म जक मखु, बौद्ध धर्मनं उपनिषदया गाक्क प्रभाव खनेदु। अथेहे मुस्माँ धर्म व ईशाई धर्मनं यहुदि धर्मया प्रभाव दूगु खनेदु। अथेहेतुँ उपनिषद व यहुदि धर्मया खंतः नं अवश्यनं परापूर्वकालया मनूतयगु विवेक बिचारया आधारे जन्म जुगु खइः। अएनं धर्मालम्बीत थःथःपिनिगु अहं भावयाना श्व तथ्ययात नालाकाय थाकूया च्वंगु जक खः। धर्मनं शौकन्हें विद्वानतयसयेसँ थेसीस च्वयथेंयहे, धर्मया आविस्कारकतयेसँ पुलाँगु धर्मया बाँमलागु खँयात वाँछेया न्हूगु धर्म धका पिकाईगु खः। न्हूगु धर्म धका पुरा हे एःकं निसँ दस तक मौलिकजा खहे मखु। न्हूगु धर्म पुलाँगु धर्म लिसे यक्को मिलय जू। श्व खँयात दुनुगलँनिसँ स्वीकारयाय मफयानं धर्मया नामे शौ संसारय कचवँ पिहाँवयाच्वंगु दु। उकँ नक्कल यायगु धैगु बाँमलागु चलन पक्काहे मखु। नक्कल यानाँहे थःपिनिगु सभ्यता संस्कृति ब्वलँनीगु खः। नेवाःतयेके थःपिंके मदुगु चलन मेगु जातीतयके दूगु चलनयात नक्कलयायगु बाँलागु शिप दु। उकँहे झीगु नेवाः सभ्यता संस्कृति

म्हाना च्वनेफूगु खः । नेवाःतयगु स्वनिगःदुनेया स्वतन्त्र नेवाःराज्य यल, येँ, ख्वपदेया अस्तित्व न्हुगु ऐकिकृत नेपालय बिलीन जुई धुंकानं नेवाः सभ्यता म्हानाँ च्वन ।

गाः, पर्सी इत्यादि कापःछेलेगु चलन

नेवाःजुजुपिसँ मुगल वादशाहतयगु वहया मोह नापनापँ असर्फिया चलन नक्कल याःथेँ नेवाःसाधारण मनूतय दुने ध्येबा दुपिसँ मुस्माँतयसँ बनारसे थानांतःगु लुँ वहया जरीया ताःस, किनख्खावया लँ, पर्सी, दुपत्तागा, नापँ कश्मेर गाः न्येया पुनाँ जुइ सयेकल । श्व गाःया चलनँहे थौं कन्हेया परिमना शःल यात जन्मबिल । नेपाःया मुख्यगु छगु निर्यातमूलक औद्योगिक उत्पादनया थायकया झी देःयात मदयकँ मगागु वैदेशिक मुद्रा कमाययाना बियाच्वँन ।

बजाँ त्वनेगु चलन

थथेहे नेवाःतयेसँ मुस्माँतयके हुखाय तथा बजाँ त्वनेगु चलन सयका काल । थौं कन्हे चुरोट त्वनेगु चलन पिहाँ वःगुलिँ बजाँ त्वनेगु चलन खने मदया वन धायमाल ।

ग्वाः नयगु चलन

मुस्माँतय ग्वाः नयगु चलनदु । न्हिया च्याबेय झिबेय, म्हुतुहे ह्याउँसे च्वंक नया च्वनि । मुस्माँतय मिजँत जक मखुसे मिस्तयनँ ग्वाःनयगु चलन दु । नेवाःतयसँनेँ ग्वाःनयगु चलन यात नाला काल । आएनँ मिस्ततयसँ अपायचो नयेगु याःगु खनेमदु । नेवाःतयसँ ग्वाःनयगु यासां अगतिं नयगु स्वयाँ नखःचखःबलय, जात्राबलय जक नयगु यानां वयाच्वंगु खनेदु । नेवाःतयसँ ग्वाःनयगुजक मखुसे, पुजाय नापँ मदयकँ मगाःगु छगु पुजाज्वलँकथँ छेलेगु याना वया च्वन । ग्वाःया खँ कायगु खःसा, ग्वाःयात मुस्माँतयसँ स्वयाँ नेवाःतयसँ च्वययाःगु दर्जा बियावया च्वंगुदु धायमा ।

श्रंगार क्षेत्रय मुस्माँतयगु भूमिका

नेवाःतयसँ आतकनं खाःया चुडि, खाःया पूमाः, सचिका, सिनः, मिस्तयगु श्रंगारया चीजबीजत न्यायबले, आपालँ मुस्माँतयगु ल्हातयहे भरपरे जुया वयाच्वंगु खनेदु । झी नेवाःतय बिहाबलय चुडि न्ह्याकःवनेगु धका धैगु मयासँ

मगागु प्रथा दु । चुडि न्ह्याकवनेगु ज्वलँतः अपो झी नेवाः मुस्माँ व्यापारीतयकेहे न्यायमा ।

ज्वाहारत छेलेगु चलन

मुस्माँत ज्वाहारया व्यापारेनँ न्हयोनेला । इमिसँहे सँदेसय व्यापारयायतः ज्वनाँ वनेगु यानाच्वंगु इरानया ज्वाहारत ईऊ, इटालिया भिम्पूतः ल्हासाःनेवाःतयसँ न्हापाँ छेलेगु यायाँ, लीपा साधारण नेवाःतयसँनेँ ईऊभिम्पू तथा अंगु न्हयायगु, ईऊभिम्पूया फ्वःतया जंतर दयका सिखः क्वखायगु चलन बसे जुयावनँ । मुस्माँतयसँ इरानँ च्वलामतःनिगु कोरागु ईऊ हयाबिया, नेवाःतयसँ व कोरागु ईऊच्वलेगु कारीगर ज्या सयकल । न्हापा ल्हासा व्यापार तसकं चलितबलय यलया त्वाःत्वापतिँहे ईऊ जक च्वला, व ज्यालाँ नइपिँ जुयावंगु दु । यलया बूबाहा तःज त्वाः ईऊ च्वलेगु ज्याय आतकँ प्रख्यात जुया च्वंगु दु । श्व हे ज्या, थौंकन्हे नेपाःया कलायात प्रतिनिधियाना च्वंगु हस्तकला उद्योगया छगु हिस्सा जुई धुंकूगु दु ।

संगीत ख्येले मुस्माँतयगु प्रभाव

नेवाः जुजुपिनिं मनोरञ्जनयायेत संगीत खलः, उस्तादत, हिन्दुस्थानँ सःताः मल्ल दरवारय म्येँ हायका, वाजं थायेका, मनोरञ्जन यायगु चलन खनेदु । श्व खँये, पृथ्वीनारायण शाहनं विदेशी उस्तादत सःतेगु चलनयात तोता नेवाःतयेगु प्याखँ स्वयगुया धका नवानाँ थकूगुनं दु (स्टीलर, पृथ्वीनारायण शाह ईन ड लाइट अफ दिव्य उपदेश, पे४६) । नेवाःतयसँनेँ श्व हे हिन्दुस्थानी तयगु संगीत मुस्माँतयगु पाखँ प्रभावित जुया तबलाबाम, सितार, हारमोनियम थायगु शिप सयका नेवाःतनं मनोरञ्जनया ईलम ल्योःपिनं यक्को खनेदु । श्व धायमागु खं मखुकि नेवाःतयगु पुलाँगु बाजाला धाः, खिं, धेमय नायखिं ईत्यादि खः । अयसाँ नेवाःतयके तबलाबाम, हारमोनियम थायगु हैशियतनं ऊलिहे दु । रेडियो नेपालया नातिकाजि, शिव शंकर, नारायण गोपाल, पन्नाकाजी शेंजापिँ नाँजाःपिँ संगीतकार, गायक कलाकारतनँ नेवाःतयहे सन्तान जुल ।

कमिज शुरूवाः

नेवाःतयेसँ न्हापाँनिसँ पुनाँवःगु वसला पुतुलँहे खः । झीसँ श्व पुतुलँःयात तःपालँः धका धायगु यानां वयाच्वनां । श्वहे तःपालँ नेपाःया राष्ट्रीय पोशाककथँ छेलावया च्वंगु

जुल । तर कमिज शुरूवा:नं नेवा:तयसँ ययेका फिना वयाच्वंगु वस:या छगु बाना (भेरायटी) ख: । थौकन्हें पाईन्ट न्हयायगु चलन पिनें दुहाँव:थें हिन्दुस्थानें कमिज शुरूवा:या फेशन नेपा:लय मुस्मातयसँहे ज्वनाँ व:गु जुईमा । गथेकि मुस्मांतयसं कश्मीर गा: ज्वनां वल । कमिज शुरूवा:, त:पालँ फीगुस्वयाँ अ:पु, सनाजुईनं अ:पुगुलिँ थ्वलँ: व्यापकरूपँ नेवा:तयसँ ये:का फिना जुल । अनँ लिपा शुरूवा: कमिज स्वयाँ फीअ:पूगु पाईन्टया फेशन वल ऊकेँ शुरूवा: कमिज फीपिँ नेवा:त धमाधम कम जुजुँ वन ।

अयनं झीसं झीगु वसलयनं मुस्माँप्रभाव दु धैगु एतिहासिक तथ्ययात लोमंके मज्यु । थ्व झीसँ तसकँ ताहाकक फिना वयागु लं:या छगु बाना ख: । थ्व कमिज शुरूवा:, इ. सं. 1947 साले हिन्दुस्थान पाकिस्तान व भारत निकू तुका जुया अंग्रेजी रुपनिवेसँ स्वतन्त्र जुल । मुस्माँ धर्मया आधारय स्वतन्त्र जूगु पाकिस्तानया आम जनतातयसँ शुरूवा: कमिजयात थ:पिनिगु राष्ट्रिय पोशाकया रूपे नालाकाल । झीसं येका फिनावयागु कमिज शुरूवा:या मूलगु रूप पाकीस्तानीतयसँ, काश्मीरीतयसँ व्यापकरूपं आनं छेला वया च्वंगु दु ।

मुगल मिनीचर पेन्टिंगया प्रभाव

झी नेवा:तयगु चित्रकलाया ख्येले मूलगु कलाला बौद्ध धर्म लिसे स्वापूदूगु पौभा: चित्र च्वयगु कलाहे न्हापानिसँ चलेजुया वया च्वंगु कला ख: । न्हापाँ निसँ पौभा: च्वइपिँ कलाकारत सँदेसय वना गुम्बा गुम्बायागु पौभा: च्वया नाँ कमाय याना वल । मल्ल कालय हिन्दुस्थाने मुगल बादशाहपिनिगु जमानाय हिन्दुस्थानय ईरानया मिनीचर आर्टया भारी प्रभाव दूगु मोगल मिनीचर आर्टया प्रभाव नेपालय नं दुहां व:गु खनेंदु । नेपालय मल्ल जुजुपिनिगु चित्र मुगलबादशाहपिनिगु ढंगं सफूया पाना पानाय दथ्वीई च्वया सजेयायगु चलन स्वनिगलयनं दुहांवल । थथे च्वयात:गु पुलाँगु सफूत थौकन्हें देस विदेसया संग्रहालय वैं:साँ स्वयगु दनि ।

काप: भरेयायगु ज्या

नेवा:तय मिसातयसँ मुस्माँतयगु प्रभावं सयकुगु मिसा ज्या, काप:भरे यागु ज्या ख: । काप:भरेयायगु ज्याय निपुणपिँ धायम्वायक काश्मीरया मुस्माँत ख: । काश्मीरं

झीथाय स्वनिगलय मल्लकालंनिसे नेवा:तयसं दुनेनिसँ ययका व:गु कश्मेरगा: आयात यानां छेला वल । नेवा: मिस्तय कश्मेर गा:छपु नेया भवयवनेमखनकिला भवय नयाथें मजुईगु । थ्व कश्मेरगाय भरेयानांत:गु बुटटाँ नेवा: मिस्तयगु मनयात त्याकुगु खनेदु । नेवा:मिस्तयसं थ्वहे कश्मेर गा:यात नमुनायानां भरेयायगु ज्या सयकूगु खनेंदु । भरेयायगु ज्या छगु नेवा:मिस्तयगु फरमाश ज्या जुयाच्वंगु दु । नेवा: मिस्तय दुने भरेयायगु ज्या स:पिं कमजुसां थ्वज्या मयोपिला कम हे जुई । नेवा:मिस्तयसं फुंगाखोल, चटिटलासा, पर्दा ईत्यादि भरेयायगु ज्या या: ।

शायरी न्येकेगु चलन

झी नापँ दूगु दे: हिन्दुस्थानया मुस्माँतय शायरी च्वयगु अले पासापिन्त, अतिथिपिन्त निमन्त्रणायानां सभाय न्येकेगु चलन दु । वहे चलनयात झी नेवा: कलाकारतयसँ लानाकया व:गु खनेंदु । झी थौकन्हैया प्रसिद्ध हास्यकलाकार मदन कृष्ण श्रेष्ठनँ छम्ह अथे शायरी च्वया श्रोत्तातेत: न्येका मनोरंजन याका वयाच्वनां प्रख्यात जुया दीम्ह छम्ह कलाकार ख: । शायरी च्वयगु न्येकेगुलिई हैसियत दुगुलिहे वयक:या नाँ नेवा:तयगु दथुई न्हापांनिसँ प्रचारजूगु ख: । थौकन्हे वयक: महया पा:टनर हरिवंश आचार्य नाप मिलेजुया नेपाली भासँ हास्यब्यंगया कार्यक्रम दयकेगु, केनेगु ज्याय लिमला । मह जन्मजुइ न्हयव: हरिवंश आचार्यनं मदन कृष्णया शायरीनाप तसकँ प्रभावित जुया, वयक:लिसे मिलय जुया हास्यब्यंगया ख्येलय पलाछिनाँ दीगु ख: । मुस्माँतयगु शायरी च्वयगु कनेगु प्रथा थथे नेवा:हास्यब्यंगया कलाकारतयत यक्को प्रभावित यागु खनेदु ।

साक्क भिंक नइपिँ नेवा:त:

नेपालय दुने साक्क, यक्को परिकारया नसात्वसाय, यक्को घासा दयका नइपिँला नेवा:त: तो:ता मेपिँ माव:सा सँहे लुया वईमखु जुई । नेवा:तयसँ मेमेगु चलनथें मुस्माँतयगु पाखें नयगु नसाया घा:सा नाला:कयात:गु दुला धका बिचायाना स्वयबलय झीगु हाकुछेयला व इमिगु कबाब दयकेगु छाँत उथें उथेंहे खनेदु । अथेसाँ झी नेवा:तयसँ छेयलायात कबाब धका मधा: । उकिया सत्ता दायकात:गु लाया घासायात कवाफ धका नां छुनाँ तल । कवाफ शब्दला पक्कानं अरब भासया शब्द कबाब या अपभ्रंश

खः । उकें, छेयला व अरबीतयगु कबाबया स्वापू दूगुला धैगु शंका जिगु मने लुयावः ।

नेपाल भासय अरबीमूलक भासया प्रभाव

नेवाःत म्हसीकेगु तःधंगु चिंला भासहे खः । भासया ज्या यक्को तःधं । मनूतयत आधारभूत नयत्वनेगु, पुनेगु च्वनेगु चीजवीज स्वयानहे खंलहायगु भासया ज्या तःधं धायमा । म्वायत माक्को चीजवीजत थःम्हे दक्कोदयके फइगु सवाल हे मजुल । थःके मदुगु चीजवीजतः मेपिंके मकासैं मगाइगु । उकें कतःनाप खंलहाय मालीगु जुल । भासया दुने शब्दत यक्को दुसा मेपिंनापैं खंलहाय मालीबलय अःपुक खंलहाय फइ । नेवाःतयके कतपिंनाप खंलहाबंलायानां कतपिनिगु भासया शब्दत नालाकायगु शक्ति दूगु जुया च्वन । नेवाःतयसं प्राचीनकालय हिन्दुस्थानया हिन्दु, बौद्ध विद्वानतलिसे सरसंगतयानां संस्कृत भासया शब्दत नालाकायगु यानां वल । श्व हे बानिं मल्लकालय स्वनिगलय मुस्माँत दुहांवःबलय मुस्माँतय पाखेंनं अरबी, फारसी भासया शब्दतः नालाकया नेपालःभासया शब्द भंडारयात तःधंयानां वया च्वंगु खनेदु । श्व गथेजुया सम्भव जुल धाबलय अथें बिचाःयाना स्वयबलय हिन्दुस्थानं वा अरबिमूलकं वःपिं ब्यापारीत स्वनिगलय नेवाःतलिसे, सैंतलिसे ब्यापार यायतः न्हापाँ स्वनिगलय दुहांवयगु शुरूयाःबलयला पक्कानं इमिसैं नेपालभास सयकासीका वःपिंला पक्का हे खैमखु जुई । श्वखैं झीसैं आनं नेपालय वया च्वपिं हिन्दुस्थानीतलिसे नेपाली ल्वाकज्यागु हिन्दी खंलहायगु यानांवयाच्चनागु बानिंहे अंदाजयायफु । न्हापा मल्ल जुजुपिनिगु पालय नेवाःत व मुस्माँ ब्यापारीतय बिचय गुबलें नेपालभासैं गुबलें ऊर्दु भासैं खंलहाबला जुल जुईमा । ऊर्दु भासय अरबीमूलक आगन्तुक शब्दत यक्को यक्को हे खनेदु । वहे शब्दत नेवाःतयसनं नालाकया यक्को झीसैं छेला वयाच्चनागु दु । नेवाःतयसैं शब्द जक मखुसे न्हापाला अरबीभासया आखःनं सयका सीका वःगु खनेदु । झी नेवाः जुजुतयसं अरबी आखहे छेला असर्फि ढालेयानां पिकयातःगु दुसा, जुजु प्रताप मल्लंला अरबी आखलं असर्फी जक मखुसे हनुमानढवाकाय अरबीआखलं शिलालेख नापैं तया थकल । हनुमान ढवाकाया शिलालेखं अरबी आखःयात ल्होंतय कीफुपिं कारिगरत, अरबी आखःसःपिं स्वनिगलय

कारिगरतः न्हापा दु धैगु खैं पुस्तिया । मल्लकालय प्रतापमल्ल छम्हेसिनं जक अरबी आखः सयकूगुला पक्काहे खइमखु जुइ । कमसेकम टक्सारे ज्यायाइपिं कारिगरतयसनं असर्फि ढालेयायत अरबी आखः सयकल जुईमा । हिन्दुस्थानय मुगल बादशाहतयेगु हावी जुया च्वंगु ईलय स्वनिगलयनं अरबी, फारसीया आखः सयकेगु लहरनं पक्का हे दुहांवलजुई । थौं कन्हे या नेपाल भासय चलन चल्तीदूगु आगन्तुक शब्दतयगु संख्या स्वयबलनं श्व खं अःपुक अनुमान यायफु । उपमाया रुपय थनं जिं थःम्ह स्यूगु शब्दत ल्यया उकें वाक्य दयका छुं भति उपमा न्हयब्वय । थुपिं अरबी व फारसी शब्दतः नेपालभासय दुहांवयेधुंका अर्थ नापनापं शब्दया उच्चारणनं छुं भति पानां वनेधुंकूगु खनेदु ।

अरबिमूलक शब्दतःफा-फारसी (ईरानी भास), अ-अरबी भास,

अबु (अ) चुरोट अयला त्वनकि छन्त छिमिं अबु बोबी मखुला ?

ईमान्दार (अ) ल्हासा नेवाःतयसैं ईमान्दारपूर्वक ल्हासाय सेंयतः व चिनियात नाप पुस्ताँ-पुस्ताँ तक व्यापार यानां वल ।

बेईज्जत (अ) नेवाःतय चलनय ईज्जत बेईज्जतया यक्को सवाल दु ।

बहादुर (फा) नेवाःतयसं संस्कृति भासैंजक मखुसे फारसीभासा शब्द बहादुर धैगु शब्दनं छेला नाँछुईगु गुबले निसैं चलन जुया वल व धाय थाकु ।

बयेना (अ) नेवाःतय ब्यापार यायबलय सामान न्यायमी यायबलय धेबा बयेना बीगु चलन दु ।

तजवीज (अ) वयकः तसकं तजवीज बांलाम्ह मनू खः । बिहाभवयनं वयकःयागु ल्हातयहे तोता ब्यूसा बाँलाई ।

जहान (फा) नेवाःमिस्तेसं थः भातयात जहान धका नं धाई ।

हजूर (अ) हजूर धैगु शब्द मुगल बादशाह तयगु दरबारिया भास खः तर नेपालभासय नं ब्यापक रूपं चलेजुयाच्चंगु दु ।

दुरूस्त (फा) नेवाःमुर्तिकार तः तसकं ज्या सः । न्ह्यागु मुर्तिया नमूना बिया दयकेबिउसां दुरूस्त जुईक दयका बिई ।

दस्तूर (अ) नेवाःत सभ्यपिं मनूत जुगुलिं देसविदेसय

न्ह्याथाय वःसां गनवनं अनया दस्तूर पालन यायां जीविका हनिं। ल्वापुख्यापु धैगु याई मखु।

जकात (अ) गथांमुगःचरेबलय झिईनेवाःतय नं मुस्माँतय थें जकात बियेमा।

जुबान (फा) व मनू म्हुतुई जुबान मदुम्ह। व लिसे ज्या खं याय मते।

संदुक (अ) नेवाःतय संदलय दुनें लं, तिसावसः, ध्येबा स्वथनां तैई।

ताकत (अ) कचिगु खें ताकत यक्को दुधका कचिकं नईपिं मनूत नं दु।

इलम(अ) म्हाययमचा बिईबल ल्हातय इलम छुगु दुम्हेसित बीमा अले म्हाययनं दुखःसी मखुका।

कबूल (अ) जिं धैगु खँ वँ कबूल यात। जित वं वयागु छें बी धाल।

कारीगर (फा) नेवाःतय दुनें कारीगर ज्या यानां जीवनहनांच्चंपिं मनूत यक्को दु।

लस्कर (फा) म्हिगः बुंगद्योःया जात्रा स्ववःपिनिगु मनूतयगु लस्कर थौनें नौने स्वयां यक्को खनेंदुका।

मतलबी (अ) नेवाःतयगु बानी सुधारयायमागु छु धाःसा नेवाःत भतिचा मतलबी खः।

मुलाहिजाह (अ) नेवाःतय थकालीपिन्त मुलाईजा तथा खंल्हायगु चलन न्हापांनिसें वया च्वंगु चलन खः।

मज्जा (फा) नेपालय वइपिं विदेसीतयसं नेवाःतयत मज्जापिं मनूतः खः धका तारीफयाई।

जिं थनं नेवाःतय सभ्यताया विकासय मुस्मां सभ्यताया प्रभाव वारे थ्व च्वसू च्वयागुया कारण, नेवाःसभ्यताया विकासय, व मेमेगु सभ्यताया देन, स्वापुया बारे सीके थुईकेया नितिं खः। नापं नापं झी मनूत थौकन्हे संसारय सभ्यता व सभ्यताया बिचे ल्वापु जुया च्वंगु खने दयाच्चंगु, अले समाधानया लँपु मालास्वयगु लागि छुगु उपमा न्ह्योनें तथा केनेया नितिंनं खः।

नेवाःतयनं थःगु सभ्यता दु। थःगु सभ्यता धैगु स्वतन्त्र रूपं बिकास जुईगु मखुसे मेमेगु सभ्यता लिसे सरसंगत जुया बिकास जुया वनिगु खः धैगु झी नेवाःतयसंनं थुईके मागु दु। थौं कन्हे पश्चिम मुलुकय मुस्माँतःधालकि ऊग्रवादि धका थुईकेगु तसकं चित्तचीधंगु बिचार धारा हावी जुया च्वंगु दु। तर एसिया मुलुकय, चीन, मंगोलिया भारत, नेपाल दक्षिणपूर्व एसियाया

मुलुकया विकासय मुस्माँतयगु यक्को देन दु। एसिया बासिपिने मुस्माँतयत अथे ऊग्रवादि बिचारं स्वयगु चलन मदु गथे युरोप अमेरीकाया मनूतयसं स्वयगु यानां हया च्वंगु दु। ऊग्रवादितला न्ह्याथायनं दु। न्ह्यागु धर्मयनं खनें दु। छुं भति अपो व छुं भति म्हो जक खः। खालि मुस्माँतय दुने जक मखु। थथेहे संसारया मनूतय दुने जक मखुसे नेपालय दुनें थःकतः धैगु संकुचित भावनां स्वयगु चलन हावी जुया वया च्वंगु दु। झीपिं मनूत न्ह्याक्कोहे तागत दुसा थःगु जक बलं म्वानावनेंफुपिं पक्का हे मखु। छम्हेसितः मेम्हेसिया गुहाली माः। मनूया आधारभूत लक्ष न्ह्याईपुक म्वानां वनगु खःसा थःके मदुगु चीज कतःयाके कया, थःके दुगु चीज कतःयात बिया, छुगु सभ्यताया मनूतयसं मेगु सभ्यताया मनूतयत, छुगु जातया मनूतयसं मेगु जातया मनूतयत मैत्रीपूर्णभावं स्वसा जक झीसँ झीगु जीवन न्ह्याईपुक हनावने फई। शत्रुभावं स्वलधाःसा फईमखु। न्ह्याबलें कतःखनां भय जक मनय वयकाँला न्ह्याईपुला गूगु हालतं हे म्वाय खनिं मखु। नेवाःतयसं न्ह्याइपुक म्वानांवनेत मेमेगु सभ्यतालिसे बाँल्लाक सरसंगत याना वयाच्चंगु दु। नेवाःतः व मुस्माँतयगु सरसंगतं थ्व तथ्ययात बाँल्लाक पुस्तिया।

सन्दर्भ ग्रन्थसुची

प्राथमिक श्रोत (नेपाल भास),

Tokyo University for Foreign Studies या COE प्रोजेक्टया मातहतया ल्हासा नेवाःत व नेवाःमुस्माँतयगु नेपाःव सँदेया व्यापारया अनुभवया बारे अन्तवार्ता कयागु जुल। थ्व प्रोजेक्टया पाखें इ. सं. 2003-2005 या दुने नेवाःमुस्माँ व्यापारी सीधा झिम्हेसिगु पाखें, ल्हासानेवाःतयगु पाखें खुइम्हेसिके अन्तवार्ता कायगु अवसर मिले जुल। ल्हासानेवाः पाखें अप्रत्यक्षकथं जूसां नेवाःतयगु व मुस्माँत नापयागु अमुल्यगु खंत वयकःपिनिगु मुस्माँ व्यापारीतःनाप व्यापारया सिल सिलाय सरसंगतया अनुभवया खं तः नेनें खनें। वयकःपिं सँदेसय वसोवास यानांच्चना दीबलय चिनिया मुस्माँ, काश्मीर मुस्माँ, नेवाःमुस्माँतयगु सरसंगत याना वया च्वंगु जुया च्वन। वयकःपिनिगु अनुभवया खँःनै जिं फक्को ज्याकया।

अंग्रेजी भास

डा. पूर्ण रत्न शाक्य, अप्रकाशित पिएचडि थेसिस)
“Nepal and China---International Relations
and the Trans-Himalayan Trade in 18th
Century---” Tokyo University for Foreign
Studies, 2002).

जिगु थःगु अनुभव

थ्व च्वसू च्वयतः जिं ऊर्दु भास अध्ययन यानां वयागु
जिगु भास अनुवादया थःगु अनुभवयात नं ज्या कया ।
वंगु ईं झिर्दँतिया दुने, अरबी आखः सयका । यक्को ऊर्दु
साहित्यया सफुत ब्बनां । अरबी आखः सयकाबलय
नेपाल भासय चलन चल्ती वयाच्चंगु यक्को अरबी
फारसीमूलगु आगन्तुक शब्दया मूल शब्दतःनाप ध्वदुल ।
थ्व अरबी आखःया अध्ययन पाखेंनं जिं नेवाःत व
मुस्माँतय दथुइ न्हापांसिं स्वापू दया च्वंगु दु धका थुईका ।
हानं धायगु खःसा झी नेवाःतः स्वनिगलय हुर्केजुया,
स्थायीरूपं बसोबास यानावया च्वंपिं नेवाःमुस्माँत लिसे
सरसंगत याना वया । आतक्क झी मुस्माँतयत मुस्माँ
धका अलग्ग किसिमँ स्वयगु चलन मदु । थ्व च्वसू
च्वयगु सिलसिलाय मुस्माँत अरबी सभ्यता छगु अंशया
रूपं अलग्ग तया स्वया । म्हस्यूपिँ मुस्माँनापया सरसंगतया
अनुभवयातनं जिं ज्याकया । म्हस्यूपिँ मुस्माँतय दुने
नेवाःमुस्माँ जक मखुसे, ईरानी मुस्माँ, हिन्दुस्थानी मुस्माँ,
पाकिस्तानी मुस्माँ , बंगलादेशी मुस्माँनं दुथ्यागु जुल ।

सेकेण्डेरी श्रोत

नेपाली

ज्ञवालि, सुर्य बिक्रम, नेपाल ऊपत्यकाको मध्यकालिन
इतिहास, राष्ट्रीय प्रज्ञाप्रतिष्ठान, काठमाण्डौ, २०१९ ।
जोशी, सत्यमोहन, नेपाली राष्ट्रिय मुद्रा, दो. सं. ,ललितपुरः
साझाप्रकाशन, २०४२ ।

पन्त नयराज, सं,श्री पांच पृथ्वीनारायण शाहको उपदेश,
ललितपुरःजगदम्बाप्रेस, मिति नभयको ।

रमेश हुंगेल र ऐश्वर्यलाल प्रधानाँग,
काठमाण्डौ उपत्यकाको मध्यकालिक आर्थिक इतिहास,
काठमाण्डौःनेपाल एशियाली अनुसन्धान केन्द्र,
२०५६ ।

वज्राचार्य धनवज्र र मल्ल कमल पि.सं. , डि
गोपालराजवंशावली, फरान्ज स्टार्डनर भेरलाग
विजवाडन जिएमबिएच,१९८५ ।

अंग्रेजी

मारखाम क्लेमेण्टस, आर. सं. ,न्याराटिभस अफ दि
मिसिएन अफ जर्ज बोगल टु तिबेट एण्ड अफ
जर्नी अफ थोमस मानिंग टु ल्हासा,
रि. प्रिं. ,नई देहलीःकोसमो पब्लिकेशन्ज,१९८९ ।

पेटेक लुसिआनो, दि किंगडम अफ लदाख,
सि१५०-१८४२, रोमाः आईएस. एम. इ. ओ. ,
१९७७ ।

एल एफ स्टिलर, एस जे, पृथ्वीनारायण शाह ईन दि
लाइट अफ दिव्य उपदेश, रिप्रि, काठमाण्डौः हिमालयन
बुक सेन्टर, १९८९ ।

चिनियाः

युयनस (युआन वंशको इतिहास), बेईजिं
चौंग्वापब्लिसिंग कं, १९७६ ।

जापानि

ईसिडा, एम. , गेनडाईनो कोगेईका नेपारूनोओऊजोकु
अनिकनो देननि चुईते(अनिकया जीवनीवारे),टोआ
बुन्कासि सोको, टोक्यो, १९७३, पे. नं. ३७१-३९४

Opinion Page @ Newa International Forum Japan
Edited by Suwarn Vajracharya

A Kind Request.

A word of yours may inspire Newa unity at home and
abroad. Our very unity may inspire unity of Nepalese
of all nationalities at home abroad!

Share with us and among our readers if you have some
thing you would like to tell us about.

You can share opinion about Nepal, its history, culture,
society, language and religion related to the
preservation of Newa community at home and its
promotion abroad and development of a fair
consequently peaceful Nepal for all our brothers and
sisters and our children's worthy future.!